

В. І. Карюк,
аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВИДОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ІННОВАЦІЙ

У статті досліджено сутність різних видів інновацій з точки зору удосконаленої системи класифікаційних ознак, в результаті чого запропоновано узагальнену класифікацію видів інновацій та зазначено можливості її використання у інноваційній діяльності підприємства.

The article examines the essence of different types of innovation in terms of the advanced system of classification features, resulting in the generalized classification of innovation and indicated the possibility of its use in the innovation enterprise.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, класифікація інновацій за різними ознаками, види інновацій, інноваційна стратегія, стимулювання інноваційної діяльності.

Key words: innovation, innovation activities, classification of innovations according to various characteristics, types of innovation, innovation strategy, to stimulate innovation.

ВСТУП

Успішне управління інноваціями, підвищення їх результативності, скорочення періоду впровадження потребують детального дослідження сутності інновацій з точки зору їх видової класифікації за різними ознаками.

Дослідженням сутності та видів інновацій крізь призму різних класифікаційних ознак займалися такі відомі вчені, як Бажал Ю., Водачек Л., Водачкова О., Завлин П., Краснокутська Н., Пригожин А., Фатхутдинов Р., Хучек М. та ін.

Однак, досліджуючи класифікацію інновацій в економічній літературі, ми дійшли висновку, що в кожному джерелі вона подається по-різному, деякі доповнюють одна одну, оскільки висвітлені неповно або багато в чому подібні. При цьому здебільшого вчені лише виокремлюють певні види інновацій, не розкриваючи їх сутності як самостійних економічних категорій.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

За сучасних умов розвитку основою вивчення інноваційної діяльності промислових підприємств має бути науково обгрунтована класифікація інновацій за рядом вагомих класифікаційних ознак, що залежать від головних критеріїв, котрі використовуються для їх типологізації на мікрорівні.

У процесі розробки сучасної видової класифікації використовувалися: метод системного аналізу, метод порівняння, абстрактно-логічні методи та методи узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

На наш погляд, найбільш комплексною є класифікація інновацій українських вчених А. М. Власової та Н. В. Краснокутської [2, с. 26], які систематизують їх за такими ознаками: змістом і сферами застосування, масштабом перебігу, сферами розробки і поширення, ступенем новизни та глибини змін, ступенем впливу на зміни, рівнем розробки та поширення, етапами життє-

вого циклу нововведень і спрямованістю дій. Однак на сьогодні дану класифікацію також не можна вважати повною, тому виникає необхідність вдосконалення класифікації інновацій.

Виходячи з цього, пропонуємо узагальнену класифікацію видів інновацій, схематичне зображення якої подано на рис. 1.

Відповідно до запропонованих на рис. 1 класифікаційних ознак, розкриємо зміст сутності кожного виду інновацій.

1. За масштабом впливу інноваційного процесу:

а) глобальні. Глобальні нововведення здебільшого є принципово новими, що об'єктивно ведуть до революційних, докорінних якісних змін у науці, техніці, технології, організації управління і найголовніше — в характері трудової діяльності;

б) локальні. Локальні інновації становлять основу еволюційних перетворень у сфері людської діяльності, що не мають значного впливу на загальний рівень ефективності виробництва [1];

в) внутрішньоорганізаційні. Дані інновації розробляються і використовуються в межах однієї й тієї ж організації, інновація не має товарної форми;

г) міжорганізаційні. При проведенні міжорганізаційних інновацій обов'язки розробника та виробника інновацій розділені з обов'язками їх споживачів;

2. За рівнем розробки та поширення:

а) державні — інновації, що мають державний рівень новизни;

б) регіональні — інновації, що мають регіональний рівень новизни;

в) галузеві — інновації, що є новими для окремої галузі [1; 4; 6];

г) корпоративні — інновації, що є новими для певних корпоративних структур;

д) фірмові інновації, що є новими для конкретного підприємства;

3. За сферами розробки:

а) виробничі. Інновації, що орієнтовані на розширен-

ня виробничих потужностей, диверсифікацію виробничої діяльності тощо [4];

б) Фінансові. Це реалізований у формі нового фінансового продукту або операції кінцевий результат інноваційної діяльності у фінансовій сфері;

в) торговельно-посередницькі. Інновації, які спрямовані на модифікацію в торговельній діяльності, в цінній політиці, а також пропозиція супутніх торговельних послуг, розширення системи і методів збуту продукції;

г) науково-педагогічні. Пошук ідеальних методик та їх впровадження в науковий та освітній процес і їх творче переосмислення. Таким чином, інновація передбачає створення нових зразків науково-педагогічної діяльності, які піднімають діяльність суб'єкта даної інноваційної діяльності на принципово новий якісний рівень і сприяють підвищенню результату науково-педагогічної діяльності;

д) аграрні. Це інновації, спрямовані на вдосконалення взаємодій всередині агропромислової системи та об'єктів, що взаємодіють в процесі аграрного виробництва;

е) правові. Це нові та змінені закони і нормативно-правові документи, що визначають і регулюють усі види діяльності підприємств;

є) інформаційні. Інновації які вирішують завдання організації раціональних інформаційних потоків у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, підвищення достовірності і оперативності отримання інформації.

4. За сферами діяльності підприємства:

а) техніко-технологічні — проявляються у формі нових продуктів, технологій їхнього виготовлення, засобів виробництва. Вони є основою технологічного прогресу і технічного переозброєння виробництва;

б) екологічні. Це зміни в техніці, організаційній структурі та управлінні підприємством, які покращують екологічний стан або запобігають негативному впливу на навколишнє середовище [6; 7];

в) економічні — на підприємстві можна визначити як позитивні зміни в його фінансовій, платіжній, бухгалтерській сферах діяльності, а також у сфері планування, ціноутворення, мотивації і оплати праці та оцінки результатів діяльності;

г) соціальні. Проявляються у формі активізації людського фактора шляхом розробки та впровадження системи удосконалення кадрової політики; системи професійної підготовки та вдосконалення працівників; системи соціально-професійної адаптації новоприйнятих на роботу осіб; системи винагороди та оцінки результатів праці. Це також поліпшення соціально-побутових умов життя працівників, умов безпеки і гігієни

Рис. 1. Узагальнена класифікація видів інновацій

праці, культурна діяльність, організація вільного часу [4; 6; 7];

д) організаційні. Це процеси освоєння нових форм і методів організації і регламентації виробництва і праці, а також інновації, які передбачають зміни співвідношення сфер впливу (як по вертикалі, так і по горизонталі) структурних підрозділів, соціальних груп чи окремих осіб;

е) управлінські. Це цілеспрямована зміна складу функцій, організаційних структур, технології та організації процесу управління, методів роботи апарату управління, орієнтована на заміну елементів системи управління (або всієї системи в цілому) з метою прискорення, полегшення або поліпшення рішення поставлених перед підприємством завдань [1; 3; 4; 7].

5. За ступенем впливу на зміну:

а) радикальні. Є результатом тривалих, цілеспрямованих розробок, такі інновації зазвичай приводять до змін в макро- і мікросередовищі [5];

б) революційні. Дані інновації призводять до старіння продуктово-технологічних можливостей, але не руйнують ринково продуктової зв'язків. Даний тип інновацій революціонує традиційні ринки;

в) модифікаційні. Модифікаційний тип інновацій найчастіше виникає на основі вивчення оточення і реагування на потреби клієнтів або поведінку конкурентів. Модифікаційні інновації полягають у незначних змінах існуючого асортименту продукції, технологій і систем управління з метою їх вдосконалення. Модифікації не змінюють функції виробів або процеси виробництва. Вони є наслідком тісних взаємин із клієнтами та гострої конкуренції за задоволення їхніх потреб;

г) комбіновані — використовують комбінацію перших трьох типів інновацій.

6. За спрямованістю дій:

а) розширюючі. Націлені на глибоке проникнення в різні галузі та ринки наявних базисних інновацій;

б) раціоналізуючі за своєю суттю близькі до видозмін;

в) замінюючі. Призначені для заміни старих продуктів або технологій новими, заснованими на виконанні тієї ж функції.

7. За значимістю:

а) базисні. Реалізують значимі винаходи і стають основою формування нових поколінь і напрямків техніки [1];

б) покращуючі. Зазвичай реалізують дрібні і середні винаходи і переважають на фазах поширення і стабільного розвитку науково-технічного циклу;

в) псевдоінновації. Спрямовані на часткове поліпшення застарілих поколінь техніки і технологій [1].

8. За результативністю:

а) високоефективні. Інновації, отриманий ефект від яких значно перевищує затрачені ресурси на її впровадження;

б) низькоефективні. Інновації, ефект від яких у результаті впровадження виявився меншим від очікуваного в силу несприйняття або непотрібності на ринку, а затрачені ресурси не виправдано високими.

9. За ступенем новизни:

а) абсолютні. Це продукти, процеси або послуги, які володіють або небаченими раніше властивостями, або відомими, але значно поліпшеними за продуктивністю або за якістю властивостями;

б) відносні. На відміну від абсолютних, дані інновації можуть бути частковими (окремі нові елементи) і умовними (нове сполучення колишніх елементів).

10. За тривалістю життєвого циклу інновації:

а) довготривалі — інновації з довгим циклом;

б) короткотривалі — інновації з коротким циклом.

11. За повнотою інноваційного процесу:

а) повні. Це інновації з повним циклом інноваційного процесу. До даної групи відносяться інновації, що включають всі етапи розробки і створення товару з моменту появи нової ідеї до її втілення у новому виробі;

б) мозаїчні. Це інновації з неповним циклом інноваційного процесу. До цієї групи інновацій належать ті, впровадження яких не передбачає реалізацію всіх етапів інноваційного процесу. Це інновації, при впровадженні яких підприємства закупують розроблені іншими виробниками технології чи регламенти виробництва і випускають нові для них види продукції.

12. За ступенем ризику:

а) високоризикові. Це інновації з високою імовірністю втрат засобів і коштів, вкладених у виробництво нових товарів і послуг, які, можливо, не знайдуть очікуваного попиту на ринку;

б) низькоризикові. Відповідно інновації з низькою ймовірністю втрати затрачених на інновацію ресурсів.

13. За глибиною змін:

а) новий варіант. Найпростіша якісна зміна, що виходить за рамки простих адаптивних змін;

б) нове покоління. Змінюються всі або більшість властивостей системи, але базова концепція зберігається;

в) новий вид. Якісна зміна первинних властивостей системи, первинної концепції без зміни функціонального принципу;

г) новий рід. Вища зміна у функціональних властивостях системи, яке змінює її функціональний принцип.

14) За причиною виникнення:

а) реакційні. Інновації, що забезпечують виживання фірми, як реакція на нововведення, здійснені конкурентом;

б) стратегічні. Інновації, впровадження яких має випереджувальний характер з метою отримання конкурентних переваг у перспективі.

ВИСНОВКИ

На думку автора, дана класифікація охоплює широкий спектр різноманітних інновацій, характеризує їх у більш повному обсязі і різноманітності, виключає дублювання класифікаційних ознак при систематизації і класифікації інновацій.

Наведену класифікацію можна використовувати при розв'язанні різних загальних завдань економічного дослідження інноваційної діяльності. Крім того, побудована таким чином класифікація інновацій дає змогу:

— пов'язати з типом інновацій той чи інший тип стратегії підприємства;

— вдосконалити методи управління і форми організації виробництва та праці залежно від типу нововведень;

— сформувані організаційні структури управління науково-дослідними, дослідно-конструкторськими підрозділами та виробництвом (інноваційним процесом);

— забезпечити оптимальне співвідношення витрат на фінансування інноваційних процесів з точки зору перспективного розвитку;

— розробити систему стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві;

— спрямувати виробничий процес інноваційним шляхом.

Література:

1. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: навч. посібник для вузів / Міжнародний фонд "Відродження". — К.: Заповіт, 1996. — 240 с.

2. Власова А.М., Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. — К.: КНЕУ, 1997. — 92 с.

3. Водачек Л., Водачкова О. Стратегія управління інноваціями на підприємстві. — М.: Економіка, 1989. — 168 с.

4. Завлин П.Н. Оценка эффективности инноваций / П. Н. Завлин, А. В. Васильев. — М.: Бизнес-пресса. — 1998. — 216 с.

5. Пригожин А.И. Нововведение: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики). — М.: Политиздат, 1989. — 271 с.

6. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. — М.: ИНФРА-М. — 2000. — 312 с.

7. Хучек М. Социально-экономическое содержание инновации на предприятии // Вестник Московского университета. Сер.6 "Экономика". — 1995. — №1. — С. 62—71. Электронный ресурс: <http://masters.donntu.edu.ua/2004/fem/kladchenko/library/index6.htm>. Стаття надійшла до редакції 01.02.2012 р.